
RAPPORT

Arkeologisk undersøkelse på Kvefsnhaugen, Leirfjord k., Nordland.

J.nr.	2003/539	Prosjektleder	Birgitta Berglund
Sakstittel	Kvefsnhaugen		
Kulturminnetype	Lokalitet	Tilvekstnr.	T 24973
ØK-kart	DL 189-5-1	Datering	Eldre steinalder
UTM	N 403067, Ø 7335110	Kartskapnr.	8163–8168
IDnr. Askeladden	97612		

Rapport ved
Heidi Mjelva Breivik

Innhold

INNHold	2
1.0 INNLEDNING	4
1.1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	4
1.2 TIDLIGERE FUNN I OMRÅDET.....	4
1.3 LOKALISERING OG TOPOGRAFI.....	5
2.0 METODE OG DOKUMENTASJON	8
2.1 METODE	8
2.2 DOKUMENTASJON.....	8
3.0 RESULTATER	9
3.1 STRATIGRAFISKE FORHOLD, PROFIL A–C	9
3.2 RUTEGRAVING OG PRØVESTIKK	12
3.3 STRUKTURER	14
3.3.1 Ildsted.....	14
3.4 FUNN OG VITENSKAPELIGE PRØVER	15
3.4.1 Funnkategorier.....	16
3.4.2 Funnkontekster.....	17
3.4.3 Datering	17
4.0 KONKLUSJON OG SAMMENDRAG	18
LITTERATUR	20
VEDLEGG	20

FIGURER:

Fig. 1: Lokalteten sett fra bebyggelsen.

Fig. 2: Frode Svendsen og Heidi Mjelva Breivik står i funnområdet, midt i bildet.

Fig. 3: Profil A til venstre i bildet. Stikkstanga står i østenden av Profil B til høyre i bildet.

Fig. 4: Utsnitt av Profil A etter opprensing.

Fig. 5: Profil B etter opprensing.

Fig. 6: Utsnitt av Profil A.

Fig. 7: Utsnitt av Profil B.

Fig. 8: Profil C.

Fig. 9: Dette bildet av en nærliggende sandrygg kan gi en god illustrasjon på hvordan oppbyggingen av de ulike lagene i Profil B og C har foregått.

Fig. 10: Planskisse over lokaliteten.

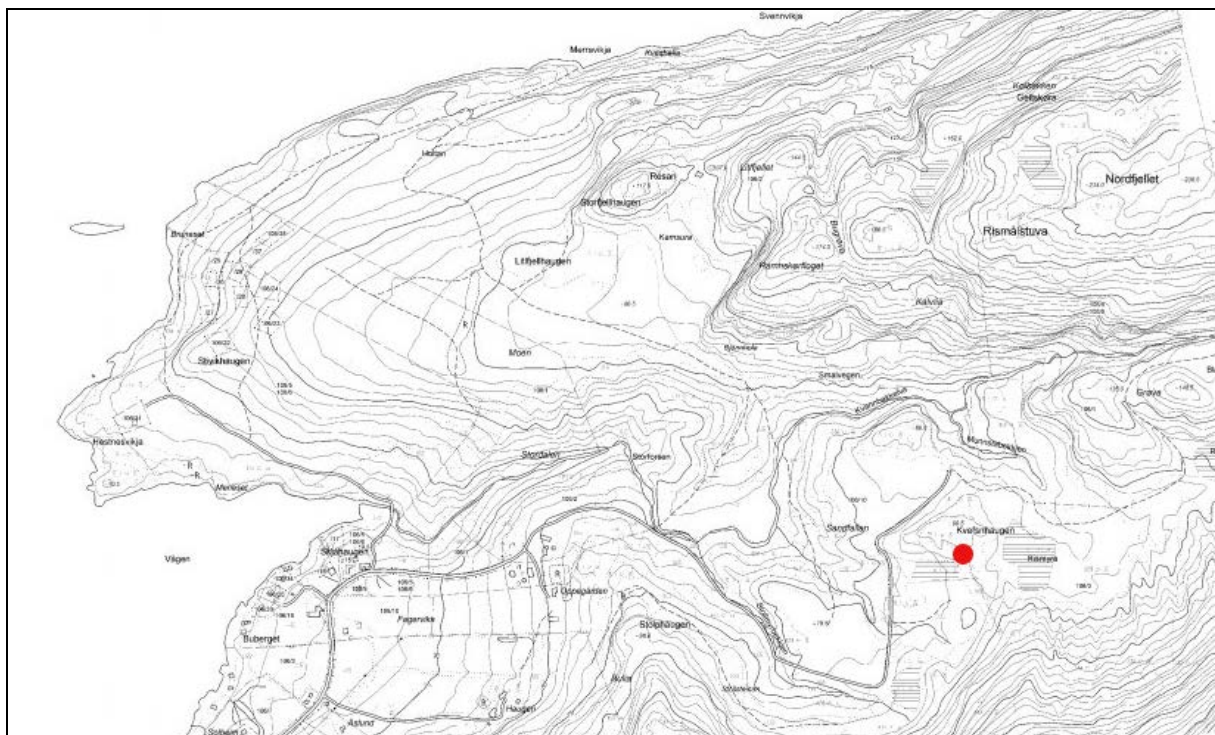
Fig. 11: Ildstedet i plan i Rute 9.

Fig. 12: Plantegning av ildstedet i plan. Stiplet linje antyder avgrensingen av strukturen.

Forsideillustrasjon: Bebyggelsen i Fagervika sett fra leiligheten i Fagervika Rorbuerie.

Kart over Leirfjord kommune. Kvefnsnhaugen er markert med en rød sirkel. Kilde: Norgesglasset.

Kart over Fagervika. Undersøkelingsområdet er markert med en rød sirkel. Kilde: Norgesglasset.

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for undersøkelsen

Lokaliteten ble registrert av Magne Bergesen og Snorre Olsen, i juli 2000, ved befarings av blottlagte flygesandspartier i et beiteområde. I første omgang ble 23 avslag og gjenstander av flint samlet inn innenfor et areal på ca. 25 m², og sendt til Vitenskapsmuseet (T 22588). Funnene hadde et tidligmesolittisk preg (tidligmesolittikum = 10000–8900 BP / 9500–8000 f.Kr). Høyden over havet (82–83 m) tilsa også at lokaliteten kunne være fra eldre steinalder. I 2003 ble det, ved anmodning fra Vitenskapsmuseet, innhentet kull fra et mulig ildsted i en framerodert profilkant (Olsen 2003). Dateringene ga resultatet 9175 ± 75 BP (Berglund 2006). Dette er en av de eldste vitenskapelige dateringene fra Nordland. Siden lokaliteten lå i et flygesandsområde som stadig er utsatt for naturlig erosjon og beiting ble det søkt om økonomiske midler for å sikre funnområdet gjennom utgraving og tildekking. Riksantikvaren bevilget penger til dette arbeidet i juli 2009.

Målet med sikringen av lokaliteten var todelt (Berglund 2009):

- Vitenskapelig materiale fra lokaliteten skulle sikres gjennom faglig utgraving for å få mer kunnskap om lokalitetens karakter.
- Det blottlagte området skulle sikres slik at videre erosjon stoppes.

Hovedproblemstillingen for den arkeologiske undersøkelsen var:

- *Hvilken karakter har lokaliteten?*

Denne problemstillingen skulle belyses gjennom følgende delproblemstillinger:

- Hvilken brukstid har lokaliteten?
- Kan den gamle ildstedsdateringen bekreftes gjennom nye ¹⁴C-dateringer?
- Er materialet et resultat av ett eller flere små besøk, eller har det vært en mer omfattende bosetning på stedet?
- Hvor stort område har vært brukt?
- Hva har man drevet med på lokaliteten?
- Holdt man til i flygesanden eller på et torvdekke?

Utgravingen ble utført i perioden 7.9.09–18.9.09 med undertegnede som feltleder og Frode Svendsen som feltassistent.

1.2 Tidligere funn i området

På gården *Fagervika store* er det tidligere fremkommet flere enkeltfunn fra steinalder: Ufullstendig pilspiss i skifer (T 13588); bladparti av pilspiss i brun skifer (T 20084); tynnbladet slipt øks av lys grå leirskifer (T 20138a); spissnakket, slipt øks av lysegrå leirskifer (T 20138b); ufullstendig spydspiss eller tveegget kniv av olivengrønn skifer (T 20193); 5 fiskesøkker av granitt (T 20293); slagstein av granitt (T 20294); skiferkniv (T 22212). I tillegg er det registrert en gårdshaug på eiendommen (T 21018).

I et litt større perspektiv er det registrert flere steinalderboplasser på øyene utenfor munningen av Ranafjorden, bl.a. på Løkta og Dønna. De fleste funn og lokaliteter i området er fra yngre steinalder.

1.3 Lokalisering og topografi

Fagervika ligger ved munningen av Ranafjorden i Leirfjord kommune på Helgelandskysten. Stedet ligger eksponert på ytterkysten, men er beskyttet fra det åpne hav av en rekke øyer – bl.a. Dønna, Løkta og Tomma. Landskapet består i stor grad av sandrygger som har blitt formet av vind og forflytninger av is- og vannmasser. Landskapet er også i dag i stadig endring på grunn av naturkreftene.

Lokaliteten ligger i beitemark i 82–83 m høyde, på en flate som heller svakt mot vest. Flaten ligger ca. 150 m sørsørvest for høyde 99,5 moh. (Kvefsnhaugen), og 45–50 m øst for traktorvei (Bergesen og Olsen 2000). Området er i øst og nord omgitt av berg bevokst med småbjørk, lyng og einer. En bratt fjellrygg skygger for sola store deler av dagen, og forårsaker fallvind. Mot vest er landskapet åpent mot havet. En sandrygg i nordvest skjermer sikten mot Ranafjorden.

På baksiden av Kvefsnhaugen, like nord for lokaliteten, ligger en heller.

Fig. 1: Lokaliteten sett fra bebyggelsen. Lokaliteten er markert midt i bildet. Det bratte fjellet sees i bakkant. Foto: HMB. Tatt mot Ø.

Vegetasjonen i funnområdet består utelukkende av gress. Mot nord og øst finnes myrområder med spredt vegetasjon bestående av bjørk og lyng.

Marka er ikke dyrket, men i tillegg til naturlig erosjon og beite, har området vært utsatt for en rekke moderne forstyrrelser: sørøst for lokaliteten er det blitt ryddet for skog og påført masser i forbindelse med gjenlegging av et tjern. Marka har også blitt brukt som skytebane, og i denne sammenheng er deler av området planert med bulldoser. Dette spesielt sør for lokaliteten.

Fig. 2: Frode Svendsen og Heidi Mjelva Breivik står i funnområdet, midt i bildet. Dønna og Løkta sees i bakgrunnen. Utløpet av Ranafjorden ligger bak sandryggen til høyre i bildet. Foto: BB. Tatt mot V.

Funnene fra registreringen stammer fra en grop i terrenget på 13–14 m i diameter, skapt gjennom privat masseuttak og erosjon. Størstedelen av området er nå gjengrodd, men enkelte sandområder og skjæringer er fortsatt blottlagte. Løsmassene i gropa må ansees som forstyrrede og omrotede på grunn av beite, masseuttak og -dumping, samt naturlige prosesser.

To områder skilte seg ut som interessante for en videre undersøkelse: *Profil A* og *Profil B*.

Fig. 3: Profil A til venstre i bildet. Stikkstanga står i østenden av Profil B til høyre i bildet. Foto: HMB. Tatt mot Ø.

Profil A

Profil A utgjør den nordre avgrensingen av gropa. Den mektige utvaskningen og anrikningen i profilen vitner om at området har stått uforstyrret i moderne tid. Selv om det ikke ble gjort funn her under registreringen ble det ansett som mulig å finne flint i uforstyrret kontekst oppe på gressplataet, på toppen av skjæringen.

Fig. 4: Utsnitt av Profil A etter opprensing. Foto: HMB Tatt mot N.

Profil B

Profil B utgjør den søndre avgrensingen av gropa. Det er i dette området de fleste funnene ble plukket opp i 2000. Profilen ble rensert frem i 2003 i forbindelse med uttak av kullprøve og dokumentasjon, og er siden den tid erodert ytterligere. Massene foran profilen har med andre ord vært utsatt for moderne forstyrrelser av flere slag, men området hadde stort potensial for å få frembrakt flere funn. Det ville også være mulig å finne artefakter i opprinnelig kontekst i sandlagene under gressdekket.

Fig. 5: Profil B etter opprensing. Foto: HMB. Tatt mot S.

2.0 Metode og dokumentasjon

2.1 Metode

Representative utsnitt av *Profil A* og *Profil B* ble først rensert fram og dokumentert. Profilene, som i utgangspunktet var ujevne, ble rensert lett kun med sikte på å få en forståelse av stratigrafien. Spesielt ble *Profil B* rensert forsiktig for å forsikre om at ikke kullrestene forsvant før vi begynte å grave.

Det ble deretter gravd i meterruter, inndelt i kvadranter. Det ble ikke opprettet noe koordinatsystem siden terrenget la klare føringer for hvordan rutene skulle plasseres mest hensiktsmessig. Rutene ble ikke orientert i forhold til himmelretninger, men kvadrantene fikk navn i henhold til de mest nærliggende retningene: "NV", "NØ", "SV" og "SØ". Rutene fikk tildelt nummer (Rute 1, Rute 2, osv.) fortløpende under graving. Det ble til sammen gravd *ni ruter*. Gravingen foregikk stort sett mekanisk (se kap 3.2 for detaljer). *Profil C* mellom Rute 7 og 9 (se kap. 3.1) ble dokumentert før gravingen av Rute 9 tok til. Profilen ga en oversikt over den stratigrafiske situasjonen rundt kullhorisonten, men gikk på bekostning planoversikten. Som en kompensasjon ble det laget plantegninger av ildstedet i begge ruter som senere kunne settes sammen.

I tillegg til rutene ble det gravd *tre prøvestikk* i nærheten av *Profil B*, for å undersøke de stratigrafiske forholdene.

Det ble stukket med jordbor i helleren på baksiden av Kvefshaugen for å stadfeste om det var løsmasser nok for graving av prøvestikk på et eventuelt senere tidspunkt. Det viste seg å være egnede forhold for prøvestikking, både i helleren og på flaten nedenfor.

Alt arbeid i felt ble utført manuelt. Massene ble vannsåldet i den nærliggende bekken, i 4-mm-såld.

2.2 Dokumentasjon

Det ble ført provisoriske graveskjema bakerst i dagboka (vedlagt rapporten i topografisk arkiv) for hvert lag i hver rute som ble gravd. Dette sikret at samme type informasjon (framdriftsmåte, beskrivelse av lag og kontekst, funnantall) ble innsamlet for hver graveenhet. Prøvestikkene ble beskrevet på omtrent samme måte som rutene.

Det ble tegnet en planskisse i målestokk 1:100 over funnområdet (originaltegning nr. 1). *Profil A*, *B* og *C* tegnet i målestokk 1:10 (originaltegning nr. 2, 3 og 5). Ildstedet ble tegnet i to omganger i plan (originaltegning nr. 4 og 6). Se *vedlegg 2a-e* for digitale rentegninger.

Tegning nr.	Målestokk	Beskrivelse	Dato/initialer	Kartskapnr.	Vedlegg nr.
1	1:100	Planskisse over lokaliteten	8.9.09/HMB	8163	2a
2	1:10	Utsnitt av <i>Profil A</i>	9.9.09/HMB	8164	2b
3	1:10	Utsnitt av <i>Profil B</i>	10.9.09/HMB	8165	2c
4	1:10	Ildsted, Rute 7 og 8	15.9.09/HMB	8166	2e
5	1:10	<i>Profil C</i>	16.9.09/HMB	8167	2d
6	1:10	Ildsted, Rute 9	17.9.09/HMB	8168	2e

Det ble fotografert med digitalt kompaktkamera. Se *vedlegg 1* for fotoliste.

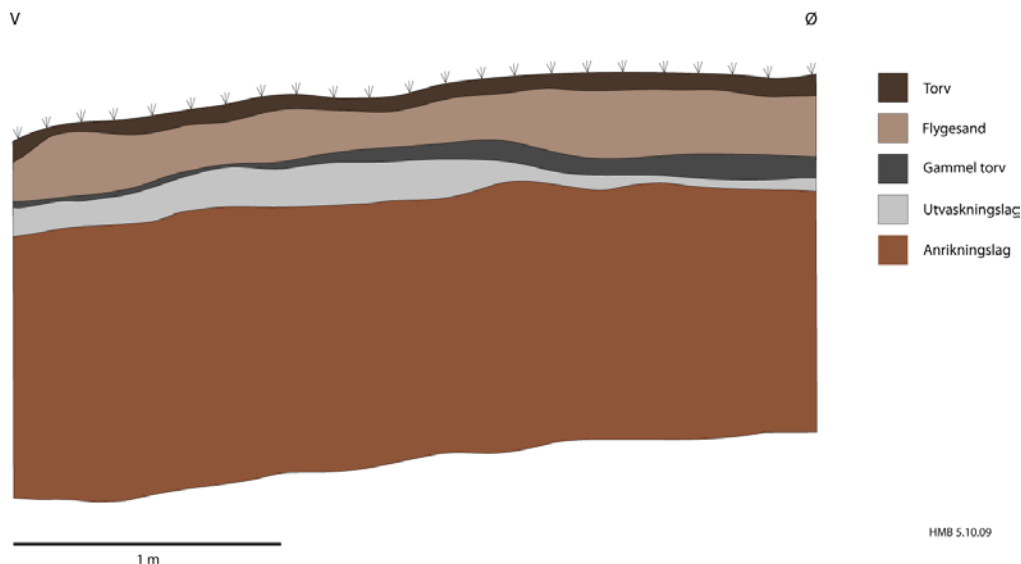
Lokaliteten ble innmålt med ett punkt ved hjelp av håndholdt GPS med 6 m nøyaktighet: *N 403067, Ø 7335110 (UTM sone 33), hoh: 82 m.*

3.0 Resultater

3.1 Stratigrafiske forhold, Profil A–C

I *Profil A* var stratigrafien oversiktlig og ukomplisert:

Fig. 6: Utsnitt av Profil A. Illustrasjon: HMB.

Flygesandslaget var opp til 25 cm tykt. Det var brunt, finkornet og homogent.

Det gamle torvlaget var kompakt og mørkt, lå flakvis og bestod av halvnedbrutt, organisk materiale – kvister, blader og røtter. Trolig har det overliggende sandlaget skapt de oksygenfattige, gode bevaringsforholdene for organisk materiale.

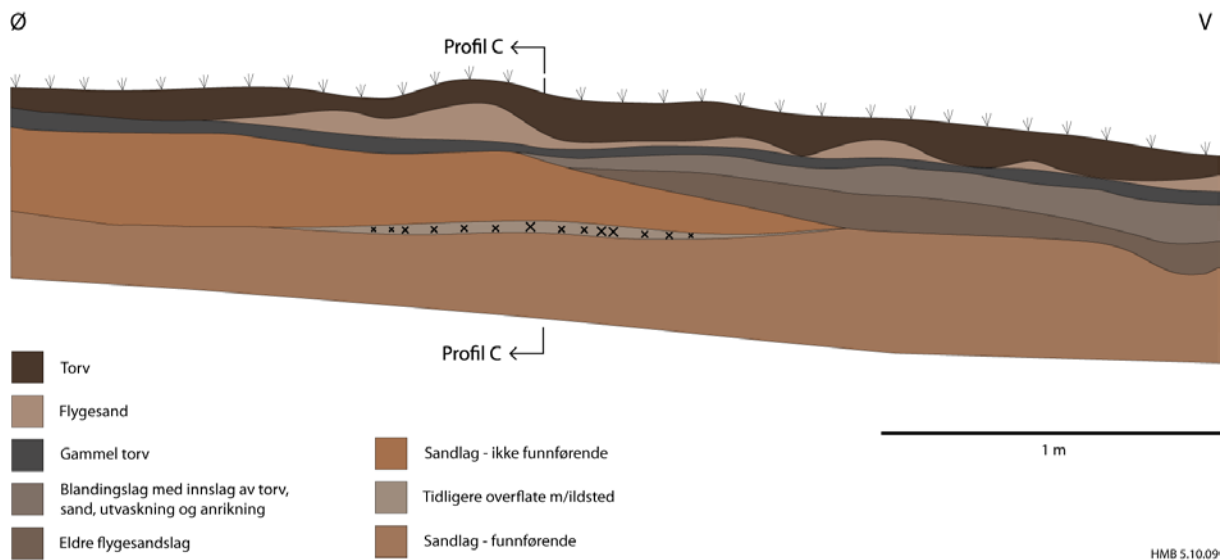
Utvaskningslaget var opptil 20 cm tykt, homogent og finkornet. Ved graving var massene relativt løse, og skilte seg lett fra det underliggende laget. I Rute 2 ble det funnet noen kullbiter i laget. Kullbitene ble tatt med inn (T 24973:43, VP 8), men kan ikke knyttes til noen kulturell kontekst eller hendelse.

Anrikningslaget hadde ulike nyanser av rødt og brunt og var stedvis veldig jernholdig, og stort sett meget kompakt og aurdetteaktig.

Utvaskningslaget ble tolket som gammel undergrunn som etter hvert har blitt dekt av et torvlag/organisk materiale. Senere har ny flygesand lagt seg over torvlaget før det til slutt har dannet seg et gressdekke på toppen.

Den kraftige utvaskningen og anrikningen av lagene under det gamle torvlaget tyder på at området har ligget uforstyrret i lengre tid.

Stratigrafien i *Profil B* var ikke like lettfattelig:

Fig. 7: Utsnitt av Profil B. Illustrasjon: HMB.

Flygesandslaget under gresstorva var her betraktelig tynnere enn i Profil A. Enkelte steder var det nesten fraværende.

Det gamle torvlaget var ikke like kompakt og bestod av mer nedbrutt materiale.

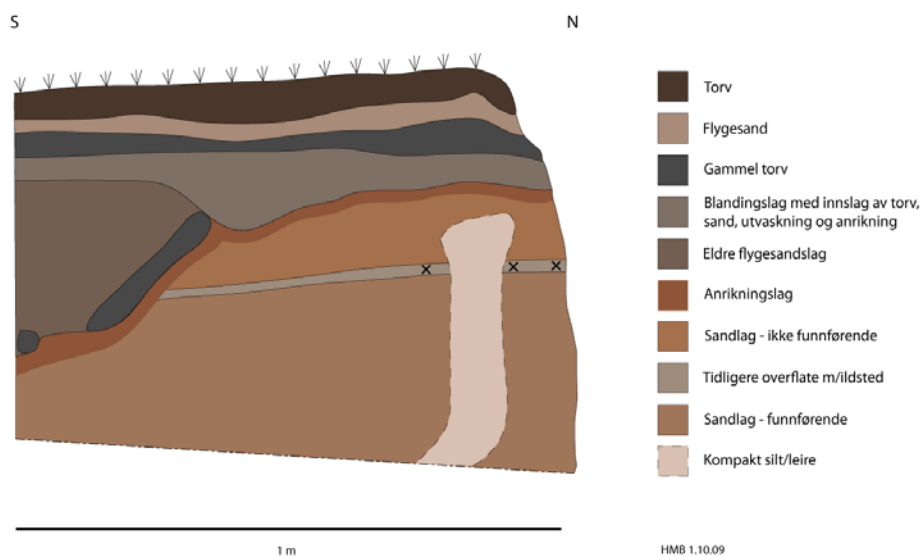
I vestre del av profilen kom det frem et blandingslag med innslag av torv, godt bevarte kvister og røtter, samt lommer med sand, utvasknings- og anrikningslag.

Under lå et eldre lag med flygesand. Ved graving i dette laget kom det fram flere flekker med gammel torv, lysere sjatteringer og tynne røtter.

Lenger ned, i østre deler av profilen, lå et rødbrunt, finkornet sandlag. Dette var funntomt.

I toppen av det neste laget lå det en tynn stripe med kullbiter i et stedvis lysere lag som trolig representerer en tidligere overflate. Videre nedover lå et noe lysere og mer grovkornet sandlag. Laget ble grovere i strukturen og våtere lenger ned. Dette laget var funnførende.

I *Profil C* kan omtrent den samme lagdelingen sees:

Fig. 8: Profil C. Illustrasjon: HMB.

I tillegg til de nevnte lagene i Profil B kunne man i denne profilen se et tydelig anrikningssjikt i tilknytning til blandingslaget og det gamle flygesandslaget.

Det ble også avdekket en vertikal stripe av lys, kompakt silt/leire. Denne ble først tolket som en forvitret stein, men formen som etter hvert kom til syne taler i mot dette. Det virker også lite sannsynlig at massen har blitt vasket ned gjennom sanden når de øvrige horisontale sjiktene er så velbevarte.

I Profil C ble det dessuten tydelig at de rødbrune sandlagene kuttet av det eldre flygesandslaget. Siden det ikke ble gjort funn i noen av de stratigrafiske lagene over kullhorisonten ble de tolket å ha tilkommet i ettertid – det er altså ikke snakk om en omroting av allerede eksisterende lag.

Det funnførende sandlaget med kullhorisonten representerer den gamle boflaten. Det rødbrune, ikke-funnførende sandlaget er trolig et resultat av sandflukt. Det kan ikke spores noen torvtilvekst i mellom disse fasene.

På et senere tidspunkt har vind og vann har spist seg innover i disse sandmassene og forårsaket erosjon. Vegetasjon og løsmasser har siden tilkommet lagvis og skapt en usystematisk stratigrafi som følge av sandflukt, erosjon og vanntilsig. Denne prosessen gjenspeiles i lagene over.

Trolig kan vi i Profil C se nedkanten av en haug som delvis har forsvunnet gjennom masseuttak og erosjon. Profil A representerer toppen av denne tidligere haugen. Bildet nedenfor kan illustrere et eksempel på hvordan oppbyggingen av lagene i Profil C har foregått.

Fig. 9: Dette bildet av en nærliggende sandrygg kan gi en god illustrasjon på hvordan oppbyggingen av de ulike lagene i Profil B og C har foregått. Foto: HMB. Tatt mot S.

3.2 Rutegraving og prøvestikk

Det ble anlagt totalt ni ruter i tilknytning til profilene: tre ruter i tilknytning til Profil A (Rute 1–3), og seks ruter i tilknytning til Profil B (Rute 4–9).

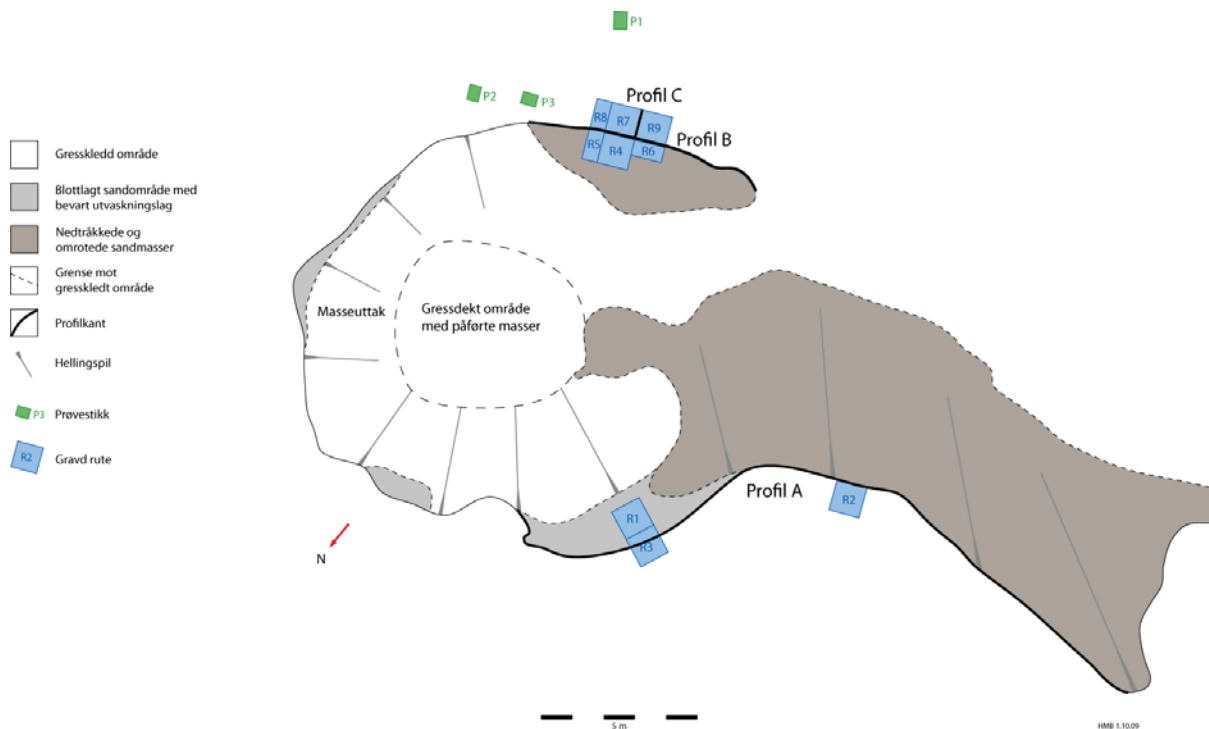

Fig. 10: Planskisse over lokaliteten. Illustrasjon: HMB.

Det ble først gravd tre ruter i tilknytning til Profil A, for å raskt kunne avgjøre om dette området var funnførende. Rutene ble plassert og gravd på følgende måte:

Rute 1

Ruten ble anlagt nede på det blottlagte sandpartiet inn mot Profil A hvor deler av utvaskningslaget var bevart. Lokaliseringen ble valgt ut fra et håp om å kunne avdekke om utvaskningslaget var funnførende eller ikke.

Utvaskningslaget ble gravd stratigrafisk før anrikningslaget ble gravd mekanisk i ett 10-cm-lag.

Det ble ikke gjort funn i noen av lagene i denne ruten.

Rute 2–3

Rutene ble anlagt på gressplatået, på toppen av Profil A. Rute 3 ble plassert ved siden av Rute 1; Rute 2 ble plassert et stykke lenger sørøst for disse. Rutene ble lagt i et område som etter alt å dømme har ligget uforstyrret i lang tid. Sjansene for å finne artefakter *in situ* var her større enn noe annet sted i området.

Flygesandslaget like under torva ble såldet i én av kvadrantene i hver rute for å avkrefte at dette laget var funnførende. Deretter ble all masse ned til utvaskningslaget spadd bort uten å undersøkes nærmere. Utvaskningslaget ble gravd stratigrafisk. Det målte 10-20 cm.

Begge rutene var funntomme.

På grunn av de negative funndata ble området funnet uinteressant for videre undersøkelse. Da denne delen av feltet var tilfredsstillende undersøkt ble det derfor fokusert på området med størst potensial:

Rute 4–6

Rutene ble anlagt nede på det blottlagte sandområdet langs Profil B. Bare NV og SV kvadrant ble gravd i Rute 5. Rutene ble lagt her fordi dette er kjent som det mest funnrrike området, men også for å systematisk avdekke profilens fulle stratigrafiske oppbygging.

Det ble gravd to mekaniske 10-cm-lag i samtlige ruter. Lagene ble i felt kalt *Lag 1* og *2*, men vil heretter kalles *Lag 3* og *4* siden de tilsvarer mekanisk lag 3 og 4 i Rute 7–9 (se nedenfor).

Dette for å best kunne sammenligne funnforhold og stratigrafi i rutene.

Det ble gjort funn i alle rutene.

Rute 7–9

Rutene ble anlagt på gressplataet, på toppen av Profil B, inntil Rute 4–6. Bare NV og SV kvadrant ble gravd i Rute 8. Området skulle etter sigende være uberørt i nyere tid, og graving her ville forhåpentligvis frambringe funn i uforstyrret kontekst. Det var også ønskelig å finne ut hvordan funnene forholdt seg til ildstedet.

Flygesandslaget og det gamle torvlaget ble gravd atskilt og såldet i den ene kvadranten i Rute 7. Da begge lagene viste seg å være funntomme ble massen heretter spadd bort før vi begynte å grave mekanisk i 10-cm-lag fra toppen av det rødbrune sandlaget. Det ble gravd fire slike mekaniske lag i alle ruter. I Rute 7, NØ ble det gravd fem lag.

Alle rutene var funnførende.

Prøvestikk 1

Prøvestikket ble lagt sør for Rute 4–9 i et forsøk på å gjenfinne det funnførende laget. Stikket målte 40 x 45 cm og var 50-60 cm dypt. Kraftig vanntilslig og regn gjorde at prøvestikket ble fylt med vann nesten umiddelbart, og stratigrafien var vanskelig å gjengi og dokumentere.

Undergrunnen bestod etter alt å dømme av det organiske blandingslaget. Det ble ikke støtt på noe sandlag som kunne tilsvare de i Rute 7–9. Massene ble derfor spadd opp uten å såldes.

Det ble ikke gjort funn i prøvestikket.

Prøvestikk 2

Prøvestikket ble lagt øst for Rute 4–9, øst for *Prøvestikk 3* – i et potensielt uforstyrret område.

Stikket målte 40 x 35 cm og var ca. 60 cm dypt. Lagrekkefølgen var den samme som i Profil A, men sjiktene var mye tynnere og ikke så markante. Undergrunnen ble kompakt, aurbhelleaktig mot bunnen av prøvestikket. Sandmassene under det gamle torvlaget ble såldet i bøttelag (i alt 8 lag). Stratigrafien tyder på at området har ligget uforstyrret i lang tid.

Det ble ikke gjort funn i prøvestikket.

Prøvestikk 3

Prøvestikket ble lagt øst for Rute 4–9, vest for *Prøvestikk 2* – i et potensielt uforstyrret område. Stikket målte 40 x 35 cm og var ca. 40 cm dypt. Undergrunnen bestod av et rustrodt, homogent anrikningslag likt anrikningslaget i Profil A. Laget var kompakt og ble mer aurbhelleaktig mot bunnen av prøvestikket. Alle masser under torva ble såldet i bøttelag (i alt 6 lag). Mangel på flygesandslag, gammel torv og utvaskning kan tyde på at det er tatt ut masser herfra.

Det ble ikke gjort funn i prøvestikket.

Observasjoner gjort i profilene, samt under graving av ruter og prøvestikk antyder at det begrensede området har en svært variert stratigrafi. Det har trolig foregått mange ulike inngrep, både av kulturell og naturlig art, i flere omganger. Det aller meste av lokaliteten var allerede borte, og alt tyder på at det lille arealet som ble gravd rundt Profil B var de eneste bevarte restene etter lokaliteten.

3.3 **Strukturer**

3.3.1 **Ildsted**

I 2003 ble det tatt ut en kullprøve fra det som ble tolket som et ildsted i Profil B. Kullbitene ble artsbestemt til vier/osp, selje og bjørk, noe som passer godt inn i det etablerte bildet om floraen i preboreal tid.

Da vi startet gravingen i september 2009 hadde erosjon spist seg inn i profilen. Ved opprensing av profilen kunne vi se en tynn stripe med spredte kullbiter som var rester etter det tykkere kullsjiktet som ble påvist i 2003. Ved graving viste strukturen seg i plan som et avgrenset område med kullbiter og noe sot. Restene av ildstedet ble totalgravd.

Det kunne ikke påvises noen form for oppbygging av ildstedet. Muligens er det mer riktig å bruke begrepet bål plass, men man kan allikevel ikke se bort i fra at eventuelle kantstein kan ha forvitret.

Det ble funnet flint på samme nivå som kullet. Ingen av funnene var tydelig brent.

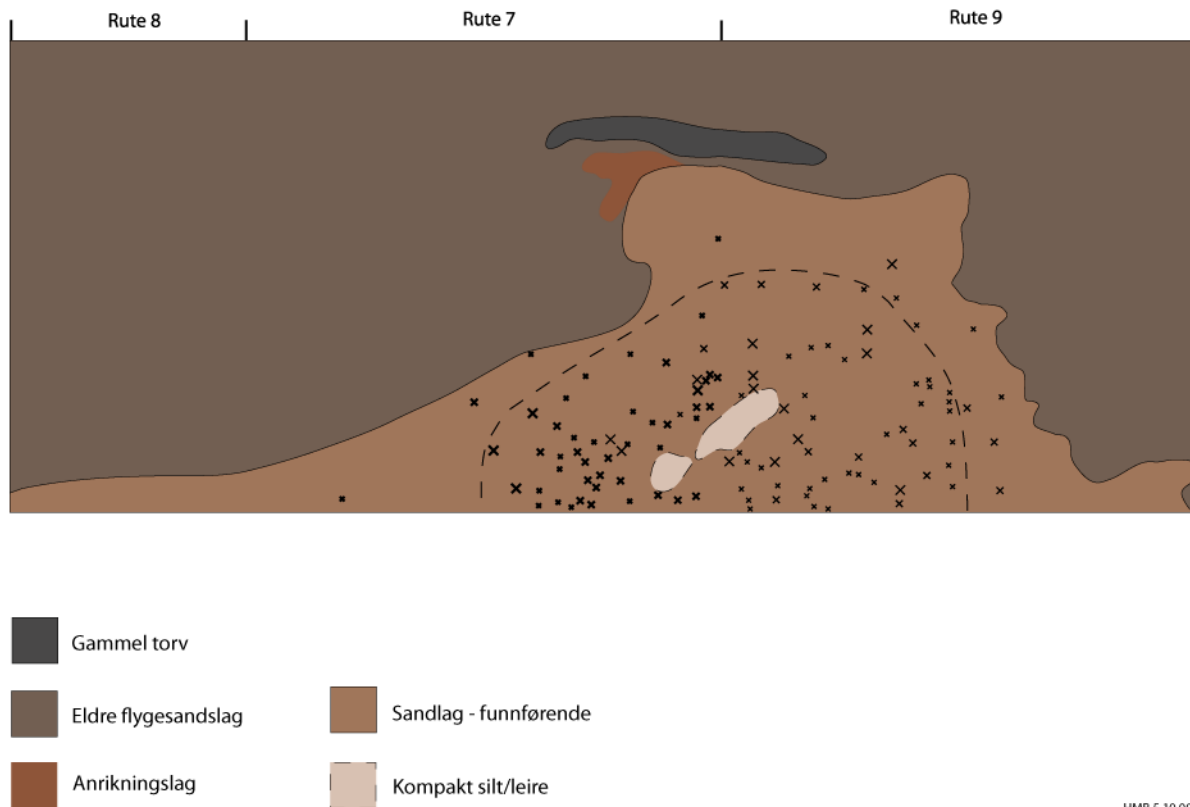
**Fig. 11: Ildstedet i plan i Rute 9. Graveskjeen peker på et flintavslag *in situ*.
Foto: HMB. Tatt mot V.**

At flinten dukket opp på nøyaktig samme nivå som kullet taler for at funnene kan dateres til samme tid som ildstedet.

Ø

V

Fig. 12: Plantegning av ildstedet i plan. Stiplet linje antyder avgrensingen av strukturen. Illustrasjon: HMB.

3.4 Funn og vitenskapelige prøver

Funnene (T24973:1-35) er katalogisert i *Gjenstandsbasen, NTNU* som er en gren under *Universitetenes samlingsdatabaser*. Materialet er sortert ut fra Vitenskapsmuseets katalogiseringsmal som er basert på *Morfologisk klassifisering av slåtte steinartefakter* (Helskog et al. 1976). Se *vedlegg 3* for funnlister.

Under utgravingen ble det samlet inn 152 funn. I tillegg til dette kommer de 23 funnene som ble sendt museet i 2000. Alle funnene er av flint.

Funnmaterialet består stort sett av ganske små avslag, men det ble også funnet noen flekker, samt en lansettmikrolitt og en mikrostikkel.

Funnene er stort sett av en finkornet, grå daninenflint, men det finnes også senonflint i mørke og lyse nyanser blant materialet.

3.4.1 Funnkategorier

Avslag

Avslag er inndelt i tre størrelseskategorier: *mikroavslag* (<1,0 cm i største mål), *medioavslag* (1–4 cm i største mål), *makroavslag* (>4,0 cm i største mål).

Det ble funnet 136 avslag i flint. Litt over halvparten av avslagene (71 stk) er medioavslag. Resten er mikroavslag. Mange av avslagene viser tegn til hengsling, både på positive og negative spalteflater.

Ett av avslagene har bruksspør uten at det kan henføres til en bestemt redskapskategori.

Flekker

Flekker har skarpe egger som gjør at de er tolket som skjæreredskaper. Under katalogiseringen ble flekkene inndelt i tre størrelseskategorier: *mikroflekker* (<0,8 cm i største bredde), *medioflekker* (0,8–1,2 cm), *makroflekker* (>1,2 cm).

Det ble gjort funn av til sammen 10 flekker, hvorav 6 mikroflekker, 3 medioflekker og 1 makroflekke. De fleste flekkene er regulære, flate og har to flekkerygger helt ut mot sidekantene. Det ble ikke funnet typiske tidligmesolittiske makroflekker.

Det ble også funnet et *flekkelignende avslag*. Avslag som har tilnærmet flekkeform uten å oppfylle de strenge kriteriene til kategorien (parallelle sidekanter, flekkebaner osv.) havner i denne gruppen. De flekkelignende avslagene kan ha hatt samme funksjon som flekkene.

En del av avslagene og flekkene har tydelige bølgeringer, noe som kan tyde på at man har benyttet et hardt underlag, eller praktisert bipolar teknikk. Kraftige slagbuler og plattformrester på flere av avslagene tilsier en direkte, hard teknikk.

Andre gjenstander

Det ble funnet to tidsdiagnostiske gjenstander under gravingen: en lansettmikrolitt og en mikrostikkel. Disse dateres tradisjonelt til tidligmesolittikum.

Lansettmikrolittene tolkes som deler av sammensatte redskaper – for eksempel harpuner. De kan også ha blitt skjeftet alene, og fungert som et prosjektil. Lansettmikrolitten som ble funnet på Kvefshaugen (T 24973:32) er laget på en tynn mikroflekke, og framstår som ganske skjør. Salgbulen er fjernet – sannsynligvis med mikrostikkelteknikk, selv om ikke dette kan sies med sikkerhet i dette tilfellet. Retusjen, som løper langs hele den ene sidekanten, er noe ujevn. Mikrolitten har et rett brudd i distalenden.

Mikrostikkelen er et restprodukt etter mikrolittproduksjon, og funnet (T 24973:33) viser at man har praktisert denne teknikken. Et avslag hadde omtrent samme karakteristika som en mikrostikkel (T 24973:29), men mangelen på retusj gjorde at den ikke kunne puttes inn i denne kategorien.

Et avslag med retusj, som ble skilt ut i funnmaterialet, kan være et fragment av en pilodd eller borspiss (T 24973:11). Det ble også funnet et plattformavslag som ser ut til å stamme fra en kjerne med rett plattformvinkel (T 24973:21). Det er dermed ikke et produkt av den tidsdiagnostiske *ensidige plattformkjernen med spiss avspaltningsvinkel*.

Til disse funnene kommer de allerede innsendte funnene (T 22588). (Disse funnene er også beskrevet og avbildet i Berglund 2006). Det ble samlet inn totalt 23 funn – alle av flint. Om funnene kan sies følgende:

Avslag

Det ble funnet til sammen 12 avslag hvorav 10 medioavslag og 2 makroavslag. Ett av avslagene har mulige bruksspor.

Flekker

Blant materialet var det tre flekker: to medioflekker og én makroflekke. Den ene medioflekken er flat med flekkebanene ut mot sidekantene, som flere av flekkene under T 24973. Makroflekken er av den typiske tidligmesolittiske sorten.

Det ble funnet seks flekkelignende avslag. Tre av disse kan ut fra flekkenes størrelseskategorier sammenlignes med makroflekkene.

Andre gjenstander

Det ble funnet en *endeskraper* – en redskapskategori som knyttes til preparering av skinn. Skraperen som ble funnet er laget på en overløpen makroflekke. Redskapet hadde ingen tydelig skraperretusj, men derimot markante bruksspor og prepareringsmerker.

Det ble også funnet en *stikkel*, laget på et flekkelignende avslag. Stikkelslaget er 0,7 cm langt, og er slått i proksimalenden. Det er mulige bruksspor på tuppen. Stikler er en funnkategori som tilhører tidligmesolittikum, og er et redskap som trolig er blitt brukt til bearbeiding av myke materialer som tre eller bein/gevir.

Generelt sett har disse funnene et mer tidligmesolittisk preg enn de som ble samlet inn i løpet av utgravningen. Både størrelsen på avslagene, flekkene og de flekkelignende avslagene, samt skraperen og stikkelen assosieres med denne tidsperioden. En del av funnene har også tydelig rest etter en plattform med spiss avspaltningsvinkel.

3.4.2 Funnkontekster

Alt funnmaterialet fra gravingen stammer fra Rute 4–9 (bortsett fra tre løsfunn som stammer fra området rundt Profil B). Det ble gjort funn i samtlige kvadranter i disse rutene.

Lag 1 og Lag 2, som lå over kullhorisonten, var funntomme. De fleste funnene kan knyttes til Lag 3; funnene startet å dukke opp i samme nivå som kullet. I Rute 7, som var den mest funnrrike ruta, ble det også gjort funn i Lag 4 og 5. I denne ruta ble det dessuten observert små ansamlinger av flint. Spesielt kan kvadrant NØ, Lag 4 trekkes frem (T 24973:22) hvor det ble funnet 28 medio- og mikroavslag – alle av samme flinttype. Også de fleste funnene fra Lag 5 i samme kvadrant (T 24973:25) er av samme flinttype. Avslagene er trolig resultatet av en sammenhengende knakkesekvens.

Av grunner nevnt overfor må konteksten til Rute 4–6 sees på som forstyrret. De rødbrune sandlagene i Rute 7–9 virket derimot intakte, og funn fra denne konteksten må sees på som uforstyrret.

3.4.3 Datering

Det ble hentet ut åtte kullprøver (T 24973:36-43) hvorav seks er fra sikker kontekst i ildstedet. To av kullprøvene fra strukturen er hentet ut ved oppretting av Profil B. De fire andre er tatt ut i plan ved graving av Lag 3 i Rute 7 og 9. De to siste prøvene er fra utvaskningslaget i Rute 2 (Profil A), og Lag 4 i Rute 4. Begge stammer fra usikre kontekster. Se *vedlegg 4* for liste.

4.0 Konklusjon og sammendrag

Som nevnt innledningsvis var målet med undersøkelsen todelt: arkeologiske data skulle sikres gjennom utgraving, og det blottlagte området skulle sikres gjennom tildekking (se avsnitt 1.1).

Utgraving

Problemstillingene som ble skissert på forhånd var disse:

- Hvilken brukstid har lokaliteten?
- Kan den gamle ildstedsdateringen bekreftes gjennom nye ^{14}C -dateringer?
- Er materialet et resultat av ett eller flere små besøk, eller har det vært en mer omfattende bosetning på stedet?
- Hvor stort område har vært brukt?
- Hva har man drevet med på lokaliteten?
- Holdt man til i flygesanden eller på et torvdekke?

Lokaliteten har utvilsomt blitt brukt i tidligmesolittikum. Funnmaterialet som ble samlet inn under utgravingen er noe atypisk, men de få tidligmesolittiske elementene plasserer funnet i samme tidsperiode som de tidligere innsendte funnene. De naturvitenskapelige dateringene fra ildstedet ser ut til å stemme godt med beliggenhet og funnmateriale. Trekullprøvene som ble tatt ut i samme kontekst under denne utgravingen vil etter all sannsynlighet sammenfalle med de som ble datert i 2003.

Det er vanskelig å si noe om lokalitetens størrelse på grunn av naturlige og kulturelle prosesser som har foregått i ettertid. Det utgravde arealet var på 5 m^2 , men funnområdet var minst dobbelt så stort hvis man tar med flaten hvor størstedelen av løsfunnene er samlet inn tidligere. Man må også ta i betraktning de deler av lokaliteten som kan ligge bevart under torva, i tillegg til de delene som er ødelagt eller forsvunnet i senere tid.

Hvis vi går ut i fra at materialet som er innsamlet er representativt, må lokaliteten allikevel ansees som begrenset. Det ble ikke observert noen form for boligkonstruksjoner eller inndelinger i ulike aktivitetsområder.

Det er ingenting som tyder på at det var et gressdekke/torvdekke på lokalitetsflaten. Det kan imidlertid ha vært noe spredt undervegetasjon som ikke har satt betydelige spor.

Selv om det ut fra funnsituasjonen ikke kan bekreftes at alle funnene stammer fra samme opphold er det liten tvil om at de faktisk gjør det. Funnmaterialet som kom for dagen kan ikke si så mye om type opphold, men det er ingenting som tyder på at lokaliteten har blitt brukt intensivt over en lengre periode eller flere ganger i løpet av et lengre tidsrom. Det var heller ingenting i stratigrafien i det begrensede området som skulle tilsi at det har vært flere bruksperioder. Lokaliteten representerer trolig ett kort opphold – kanskje en leir eller stasjon hvor man har laget/repairert noen redskaper før man dro videre. Kullansamlingen vitner om bålplass til bruk som varmekilde, for matlaging eller redskapspreparering. Til slutt må beliggenheten fremheves: lokaliteten ligger ganske eksponert for vær og vind uten noen opplagt form for ly. Det er heller ingen naturlig gode havner i tilknytning til flaten – i hvert fall ikke ut fra hvordan landskapet fortoner seg i dag. Det er rimelig å tenke seg at en større boplass i nærheten har fungert som et mer stabilt oppholdssted, og at man i perioder har hatt behov for å bevege seg mellom flere mindre stasjoner (for eksempel ved jakt/fangst). Nærheten til havet og et reinsdyrtrekk som går gjennom dalen øst for beiteområdet har gitt muligheter for jakt og fangst både til lands og sjøs.

Tildekking

Siden det ikke ble gjort funn i området rundt Profil A ble det ikke brukt ressurser på å tildekke og sikre disse massene. En del av flintavslagene som ble samlet inn under registreringen stammer fra et tidligere blottlagt sandområde øst i gropa (se fig. 10). Disse funnene kommer sannsynligvis fra masser som er påført i moderne tid, og er dermed løsrevet fra sin opprinnelige kontekst. Områdene som i dag er blottlagt i tilknytning til Profil A regnes dermed som lite interessante i arkeologisk sammenheng. Det kan imidlertid ikke utelukkes at for eksempel det uforstyrrede, gressdekte plataet på toppen av skjæringen kan skjule bosetningsspor fra steinalder.

Det undersøkte området rundt Profil B ble ansett som viktig å sikre på grunn av funnmaterialet og funnområdets intakte karakter. Selv om trolig det meste av de funnførende massene ble gravd ut kan det fortsatt kan eksistere rester av lokaliteten under torvdekket, fortrinnsvis mot øst og vest. I denne sammenheng ble det også lagt vekt på at profilveggene skulle bevares for en eventuell undersøkelse på et senere tidspunkt.

Området ble sikret ved manuell pålegging av fiberduk, torv og sand for å holde duken på plass. I tillegg ble grunneier bedt om å legge på mer løsmasser ved hjelp av gravemaskin, slik at hele duken ble tildekket.

Fig. 13: Det undersøkte området i tilknytning til Profil B er tildekket med fiberduk, torv og sand.
Foto: HMB. Tatt mot S.

Alle områder der torven nå er borte regnes som ferdigundersøkt, og trenger ikke å legges under vern. Derimot bør det torvdekte området i tilknytning til det utgravde arealet ved Profil B fredes på grunn av mulighetene for bevarte kulturspor.

Litteratur

Bergesen, M. og S. Olsen 2000: Innberetning fra registrering 20. juli 2000.

Berglund, B. 2006: Stor-Fagervika i munningen av Ranen – på sporet etter de første menneskene på Helgelandskysten. *Årbok for Helgeland* 2006:36-49.

Berglund, B. 2009: Prosjektplan, datert 31.8.2009.

Helskog, K., Indrelid, S., og Mikkelsen, E. 1976: Morfologisk klassifisering av slåtte steinartefakter. Særtrykk fra *Universitetets Oldsaksamlings årbok 1972-1974*.

Olsen, S. 2003: Brev til NTNU Vitenskapsmuseet 1. oktober 2003.

Vedlegg

- 1   **Fotoliste**
- 2   **Tegninger**
- 3   **Funnlister**
- 4   **Liste over trekullprøver**